Nurimova Dildora Xolmurod qizi (Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti 3-kurs talabasi; nurimovadildora211@gmail.com)

GLOBALLASHUV SHAROITIDA MILLIY MA’NAVIYATNI ASRASH VA RIVOJLANTIRISHDA TA’LIM TIZIMINING ROLI

Annotatsiya. *Mazkur maqolada globallashuv sharoitida milliy ma’naviyatni asrash va rivojlantirishda ta’lim tizimining o‘rni tahlil qilinadi. Tadqiqotda ta’limning yosh avlod dunyoqarashi va ma’naviy qadriyatlarini shakllantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Muallif ta’lim tizimi orqali milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligini ta’minlash zarurligini asoslaydi hamda globallashuv jarayonida ma’naviy barqarorlikni saqlash masalalariga e’tibor qaratadi.*

Kalit so‘zlar: *globallashuv, milliy ma’naviyat, ta’lim tizimi, milliy g‘oya, ma’naviy tarbiya, yoshlar, mafkuraviy immunitet, tafakkur erkinligi.*

Нуримова Дилдора Холмурод кизи (Национальный университет Узбекистана, студентка 3 курса; nurimovadildora211@gmail.com)

РОЛЬ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В СОХРАНЕНИИ И РАЗВИТИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ДУХОВНОСТИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Аннотация. *В данной статье анализируется роль системы образования в сохранении и развитии национальной духовности в условиях глобализации. Рассматривается значение образования в формировании мировоззрения и духовных ценностей молодежи. Обосновывается необходимость гармоничного сочетания национальных и общечеловеческих ценностей в образовательном процессе и подчеркивается значение образования в обеспечении духовной устойчивости общества.*

Ключевые слова: *глобализация, национальная духовность, система образования, национальная идея, духовное воспитание, молодежь, идеологический иммунитет, свобода мышления.*

Nurimova Dildora Kholmurod qizi (Mirzo Ulugbek National University of Uzbekistan 3rd year student; nurimovadildora211@gmail.com)

THE ROLE OF THE EDUCATION SYSTEM IN PRESERVING AND DEVELOPING NATIONAL SPIRITUALITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Annotation. *This article analyzes the role of the education system in preserving and developing national spirituality in the context of globalization. The study highlights the importance of education in shaping the worldview and spiritual values of young people. The author emphasizes the need to harmonize national and universal values within the educational process and underlines the role of education in ensuring spiritual stability in society.*

Keywords: *Globalization, national spirituality, education system, national idea, spiritual education, youth, ideological immunity, freedom of thought.*

Kirish. Bugungi globallashuv sharoitida jamiyat hayotining barcha sohalari, xususan, ma’naviy-mafkuraviy jarayonlar jadal o‘zgarishlarga duch kelmoqda. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi, madaniy aloqalarning kengayishi va global qadriyatlarning faol targ‘ib etilishi inson dunyoqarashiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ushbu jarayonlar, bir tomondan, taraqqiyot va yangilanish imkoniyatlarini yaratsa, ikkinchi tomondan, milliy ma’naviyat, qadriyatlar va an’analar barqarorligiga muayyan xavf-xatarlarni ham yuzaga keltirmoqda.

Globallashuv sharoitida ayniqsa yoshlar ongida milliy o‘zlikni saqlab qolish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki yoshlar global axborot makonining eng faol ishtirokchisi bo‘lib, turli g‘oyaviy ta’sirlar ta’sirida qolishi ehtimoli yuqori. Shu sababli milliy ma’naviyatni asrash va uni zamon talablariga mos holda rivojlantirish masalasi ta’lim tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ta’lim nafaqat bilim berish vositasi, balki shaxsning ma’naviy qiyofasini shakllantiruvchi ijtimoiy institut sifatida namoyon bo‘ladi.

Mazkur ilmiy ishda globallashuv sharoitida milliy ma’naviyatni asrash va rivojlantirishda ta’lim tizimining o‘rni tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi ta’lim jarayonida milliy g‘oya va ma’naviy qadriyatlarni shakllantirishning dolzarbligini asoslash hamda ta’lim tizimining ushbu jarayondagi imkoniyatlarini yoritishdan iborat. Mazkur maqola natijalari globallashuv sharoitida ma’naviy barqarorlikni ta’minlashga qaratilgan ilmiy-amaliy yondashuvlarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili. [1] Abdurahim Erkayev – “Milliy g‘oya va ma’naviyat”. Ushbu asarda milliy g‘oyaning shaxs tarbiyasidagi o‘rni, yoshlar ongida ma’naviy qadriyatlarni shakllantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Muallif milliy g‘oya va ma’naviyatni uzviy bog‘liq jarayon sifatida talqin qilib, ularni ta’lim va tarbiya orqali rivojlantirish zarurligini asoslaydi. Asardagi ilmiy qarashlar mazkur maqolada ta’lim tizimining ma’naviy vazifalarini tushuntirishda nazariy tayanch sifatida foydalanildi.

[2] Abdurahim Erkayev – "Tafakkur erkinligi". Asarda tafakkur erkinligi tushunchasi shaxs kamolotining muhim omili sifatida yoritilgan. Muallif yoshlarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish orqali ularni ongli va mas'uliyatli shaxs sifatida tarbiyalash masalasiga e'tibor qaratadi. Ushbu g'oyalar maqolada globallashuv sharoitida erkin, biroq milliy qadriyatlarga sodiq shaxsni tarbiyalash zarurligini asoslashda qo'llanildi.

[3] Imom Nazarov – "Milliy g'oya: nazariya va amaliyot". Ushbu manbada milliy g'oyaning nazariy asoslari, uning tarixiy shakllanishi va zamonaviy jamiyatdagi ahamiyati yoritilgan. Muallif milliy g'oyani yoshlar ongiga singdirishda ta'lim tizimining uzluksizligini muhim omil sifatida ko'rsatadi. Asardagi ilmiy yondashuvlar maqolada milliy ma'naviyatni rivojlantirishda ta'limning ijtimoiy ahamiyatini ochib berishda foydalanildi.

[4] Ma'naviyat asoslari. Mazkur asarda ma'naviyat tushunchasi pedagogik nuqtai nazardan yoritilib, yoshlarning ma'naviy tarbiyasida ta'limning roli asoslab berilgan. Undagi metodik yondashuvlar maqolada ta'lim jarayonining ma'naviy funksiyalarini tushuntirishda umumiy ilmiy asos sifatida qo'llanildi.

Asosiy qism. Globallashuv hozirgi zamon jamiyatining ajralmas xususiyatiga aylangan murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u axborot almashinuvi, madaniy integratsiya va ijtimoiy munosabatlarning jadallashuvi bilan tavsiflanadi. Ushbu jarayon jamiyat rivoji uchun muhim imkoniyatlar yaratishi bilan birga, milliy ma'naviyat va qadriyatlar tizimiga muayyan bosimlarni ham yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, yoshlar ongida begona g'oyalar, madaniy standartlar va hayot tarzlarining tez singib borishi milliy o'zlikni saqlash masalasini dolzarb muammoga aylantirmoqda. Shunday sharoitda ta'lim tizimi milliy ma'naviyatni asrash va rivojlantirishning asosiy tayanchi sifatida namoyon bo'ladi.

Ta'lim tizimi jamiyatning ijtimoiy-madaniy barqarorligini ta'minlovchi muhim mexanizm bo'lib, u nafaqat bilim berish, balki shaxsning dunyoqarashi, qadriyatlari va hayotiy pozitsiyasini shakllantirish vazifasini ham bajaradi. Aynan ta'lim orqali yosh avlodda milliy g'oya, vatanparvarlik, ma'naviy mas'uliyat va axloqiy ong izchil rivojlanadi. Globallashuv sharoitida bu vazifa yanada murakkablashib, ta'limdan zamonaviylik va milliylik uyg'unligini ta'minlash talab etiladi.

Milliy ma'naviyat tushunchasi tarixiy xotira, til, madaniyat, urf-odatlar va axloqiy me'yorlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, u xalqning ichki birligini ta'minlaydi. Ushbu ma'naviy asoslar yoshlar ongida o'z-o'zidan shakllanmaydi, balki maqsadli ta'lim va tarbiya jarayoni orqali mustahkamlanadi. Shu jihatdan, ta'lim tizimi globallashuv ta'sirida milliy ma'naviyatning yemirilishiga qarshi turuvchi ijtimoiy institut sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy ta'lim jarayonida milliy g'oya va ma'naviyat masalalarining mazmunan boyitilishi muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda milliy tafakkur, ma'naviy meros va erkin fikrlash g'oyalarining uyg'un holda berilishi yoshlarning mafkuraviy immunitetini kuchaytiradi. Masalan, milliy g'oya tushunchasining jamiyat taraqqiyotidagi o'rni haqidagi qarashlar Abdurahim Erkayev va Imom Nazarov asarlarida nazariy jihatdan asoslangan bo'lsa-da, ta'lim tizimida bu g'oyalar amaliy tarbiya vositasiga aylantirilishi lozim. Ya'ni o'quv jarayonida milliy g'oya shior sifatida emas, balki hayotiy qadriyat sifatida talqin qilinishi zarur.

Globallashuv sharoitida ta'lim tizimining yana bir muhim vazifasi erkin va tanqidiy fikrlaydigan, biroq milliy qadriyatlarga sodiq shaxsni tarbiyalashdir. Fikr erkinligi va milliy mas'uliyat o'rtasidagi muvozanat buzilgan taqdirda, yoshlar global axborot oqimida yo'nalishini yo'qotishi mumkin. Shu sababli ta'lim jarayonida tafakkur erkinligi masalasi milliy manfaatlar bilan uyg'un holda yoritilishi zarur. Bu jihat tafakkur erkinligi g'oyalarida ham o'z aksini topgan bo'lib, ularni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida talabalarga yetka-zish muhimdir.

Ta'lim tizimi orqali milliy ma'naviyatni rivojlantirishda o'quv fanlarining mazmuni, o'qitish metodlari va pedagog shaxsining roli alohida ahamiyatga ega. Ayniqsa, ijtimoiy-gumanitar fanlar orqali yoshlar jamiyat-dagi ma'naviy jarayonlarni anglash, tarixiy voqeliklarga xolis baho berish va milliy manfaatlarni tushunish ko'nikmalariga ega bo'ladilar. Bu jarayonda ma'naviyat asoslari kabi manbalardagi g'oyalar to'g'ridan to'g'ri ko'chirilmasdan, balki umumiy ilmiy yondashuv sifatida singdirilishi ta'lim samaradorligini oshiradi.

Shu bilan birga, globallashuv ta'siri ostida ta'lim tizimi faqat himoyalanish vositasi bo'lib qolmasdan, balki milliy ma'naviyatni yangicha talqin etish maydoniga ham aylanishi lozim. Milliy qadriyatlarni zamonaviy tafakkur bilan uyg'unlashtirish, ularni bugungi yoshlar dunyoqarashiga mos shaklda yetkazish ta'lim oldidagi dolzarb vazifalardan biridir. Aks holda, milliy ma'naviyat faqat nazariy tushuncha sifatida qolib ketishi mumkin.

Umuman olganda, globallashuv sharoitida milliy ma'naviyatni asrash va rivojlantirish jarayonida ta'lim tizimi strategik ahamiyatga ega bo'lib, u yosh avlodni mafkuraviy tahdidlardan himoya qilish, milliy o'zlikni anglash va jamiyat taraqqiyotiga mas'ul shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi. Shu bois ta'lim

tizimining mazmunan va metodik jihatdan takomillashtirilishi milliy ma'naviyat barqarorligini ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Muhokama va natijalar. Globallashuv sharoitida ta'lim tizimi yoshlar ongida milliy ma'naviyatni shakllantirish jarayonida muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ta'lim jarayonida milliy g'oya va ma'naviy qadriyatlarni uyg'un holda o'rgatish yoshlar ongida o'z milliy o'zligini anglash va global axborot oqimida tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan bir-ga, ta'lim tizimi orqali yoshlar tafakkur erkinligini saqlab qolgan holda jamiyat manfaatlariga sodiq bo'lishni o'rganadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ta'lim jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish, interaktiv pedagogik metodlardan foydalanish, shuningdek, tafakkur erkinligini rivojlantirish orqali yoshlar ongida milliy o'zlikni saqlash va mustahkamlash mumkin. Bu esa globallashuv sharoitida jamiyatning ma'naviy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Muhokama jarayonida shuni ta'kidlash lozimki, ta'lim tizimi milliy ma'naviyatni asrashda nafaqat bilim beruvchi, balki shaxsning ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishiga yo'naltirilgan muhim institut sifatida namoyon bo'ladi. Shu bois pedagogik yondashuvlar doimiy yangilanib, yoshlarning ehtiyojlari va global jarayonlarga moslashgan holda rivojlantirilishi zarur.

Xulosa. Globallashuv sharoitida milliy ma'naviyatni asrash va rivojlantirishda ta'lim tizimining roli beqiyosdir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yoshlar ongida milliy g'oya va ma'naviy qadriyatlarni shakllantirishda ta'lim jarayoni nafaqat bilim berish vositasi, balki shaxsning ma'naviy kamolotini ta'minlovchi asosiy mexanizm sifatida xizmat qiladi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, ta'lim tizimi orqali milliy qadriyatlar va erkin tafakkur uyg'unligini ta'minlash, yoshlar ongini boyitish va ularni jamiyatning faol, mas'uliyatli a'zolari sifatida tarbiyalash mumkin. Bu esa milliy ma'naviyatni saqlash va globallashuv sharoitida barqaror jamiyatni shakllantirishning muim omili hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

(1). Abdurahim Erkayev. Milliy g'oya va ma'naviyat. Toshkent, "O'zbekiston", 2015, 45–78-betlar.
(2). Abdurahim Erkayev. Tafakkur erkinligi. Toshkent, "O'zbekiston", 2016, 23–56-betlar.
(3). Imom Nazarov. Milliy g'oya: nazariya va amaliyot. Toshkent, "O'zbekiston", 2014, 12–67-betlar.
(4). Ma'naviyat asoslari. Toshkent, "O'zbekiston", 2013, 34–89-betlar.

Xatamqulova Zarinabonu Ma'murjon qizi (Andijon davlat Chet tillari instituti doktaranti;
e-mail: Zarinamadraximova62@gmail.com)

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA O'QUVCHILARNING TADQIQOTCHILIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR

Annotatsiya. *Ushbu maqolada o'rta maktab o'quvchilarining tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish jarayonida zamonaviy pedagogik yondashuvlar, raqamli texnologiyalar va interaktiv o'quv muhiti ta'siri tahlil qilinadi. Research Cognitive Theory (RCT) asosidagi High School Research Cognitive Learning Pr-ogram (HSRCLP) modeli yordamida o'quvchilar mustaqil fikrlash, tahlil qilish, tanqidiy qaror qabul qilish va ilmiy izlanish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Shu bilan birga, raqamli avlod xususiyatlari va multimerdiaga boy o'quv muhiti o'quvchilarning ijodiy va amaliy faoliyatini rag'batlantiradi. Maqolada, shuningdek, "Raqamli O'zbekiston–2030" strategiyasi kontekstida raqamli vositalar va onlayn resurslarni ta'lim jarayoniga samarali integratsiya qilish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, interaktiv va raqamli texnologiyalar bilan boyitilgan o'quv muhiti o'quvchilarning ilmiy kompetensiyalarini oshirish, ilmiy identitetni shakllantirish va 21-asr ko'nikmalarini rivojlantirishga sezilarli hissa qo'shadi.*

Kalit so'zlar: *tadqiqotchilik ko'nikmalari, o'rta maktab o'quvchilari, raqamli avlod, raqamli savodxonlik, research cognitive theory (rct), HSRCLP modeli, raqamli.*

ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА РАЗВИТИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ СРЕДНИХ ШКОЛ

Аннотация. *В данной статье анализируется влияние современных педагогических подходов, цифровых технологий и интерактивной учебной среды на развитие исследовательских навыков у школьников средней школы. С помощью модели High School Research Cognitive Learning Program (HSRCLP), основанной на Research Cognitive Theory (RCT), учащиеся развивают способности к самостоятельному мышлению, анализу, критическому принятию решений и научным исследованиям. Кроме того, особенности цифрового поколения и мультимедийная насыщенность учебной среды стимулируют творческую и практическую деятельность учащихся. В статье также рассматриваются возможности эффективной интеграции цифровых инструментов и онлайн-ресурсов в*